

ประเด็น เศรษฐกิจ ฉบับที่ C35 9 กรกฎาคม 68	วิทยาลัยการทัพบก
ประเด็น พลังของอาวุธเศรษฐกิจ	การปิดล้อมทางเศรษฐกิจ การรบที่ไร้อาวุธแต่สร้างผลลัพธ์เทียบเท่าสงคราม
ประเด็นสำคัญ	- การปิดล้อมทางเศรษฐกิจในฐานะเครื่องมือสงครามยุคใหม่ - ประเภทและกลไกของการปิดล้อมทางเศรษฐกิจ - กรณีศึกษาในระดับโลก - กรณีศึกษา: การปิดล้อมเศรษฐกิจชายแดนไทย-กัมพูชา - การวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์และข้อเสนอแนะ

ในยุคที่ความขัดแย้งระหว่างประเทศมิได้จำกัดอยู่เพียงการใช้กำลังทหาร การปิดล้อมทางเศรษฐกิจจึงกลายเป็นเครื่องมือที่รัฐสามารถใช้เพื่อสร้างแรงกดดันทางยุทธศาสตร์โดยไม่ต้องเข้าสู่สนามรบ มาตรการเหล่านี้อาศัยอำนาจทางเศรษฐกิจ กฎหมาย และการควบคุมการค้า เพื่อบั่นทอนขีดความสามารถของฝ่ายตรงข้ามในลักษณะที่เรียกว่า “สงครามไร้รูปแบบ” หรือ “สงครามลูกผสม”

การปิดล้อมทางเศรษฐกิจ: กลไกเชิงยุทธศาสตร์ในสงครามไร้อาวุธ กรณีการปิดด่านชายแดนไทย-กัมพูชาในช่วงปี 2566-2568 สะท้อนถึงการใช้นโยบายเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือทางยุทธศาสตร์ โดยไม่ต้องพึ่งพากำลังทหารโดยตรง แม้ไม่ประกาศว่าเป็น “การคว่ำบาตร” อย่างเป็นทางการ แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคง เปรียบได้กับการรบในรูปแบบใหม่ ซึ่งกระทบต่อทั้งโครงสร้างรัฐและประชาชนในพื้นที่โดยตรง

การทำความเข้าใจปรากฏการณ์นี้ควรอยู่ภายใต้กรอบแนวคิด 3 ประการ ได้แก่ สงครามลูกผสม (Hybrid Warfare) ที่ชี้ให้เห็นการบูรณาการมาตรการทางทหารและไม่ใช้ทหาร เช่น การคว่ำบาตรหรือการโจมตีทางไซเบอร์ เพื่อบีบบังคับให้รัฐเป้าหมายยอมจำนนโดยไม่ต้องเผชิญหน้าโดยตรง ต่อมาคือ เศรษฐกิจภูมิรัฐศาสตร์ (Geo-economic Strategy) ซึ่งเสนอว่ารัฐสามารถใช้อำนาจทางเศรษฐกิจเพื่อกำหนดท่าทีหรือพฤติกรรมของรัฐอื่นผ่านการควบคุมการค้า การลงทุน และเทคโนโลยี และสุดท้ายคือแนวคิดสงครามไร้รูปแบบ (Unrestricted Warfare) ที่เสนอว่าในโลกยุคดิจิทัล อาวุธสามารถอยู่ในรูปของข้อมูล มาตรฐานกฎหมาย หรือกลไกการเงิน ที่ถูกใช้เพื่อสร้างความเสียหายโดยไม่ต้องใช้อาวุธทางกายภาพ

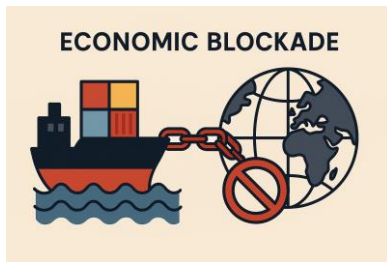

ทั้งสามแนวคิดร่วมกันอธิบายว่า การปิดล้อมทางเศรษฐกิจคือเครื่องมือของสงครามสมัยใหม่ที่รัฐใช้เพื่อสร้างอำนาจต่อรอง ควบคุมผลประโยชน์ หรือบั่นทอนศัตรูในระดับที่ลึกซึ้ง แม้จะไม่มีกรยิงปืนหรือระเบิด แต่ผลลัพธ์กลับส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของประเทศเป้าหมายไม่แพ้สงครามในรูปแบบดั้งเดิมเลยทีเดียว

การปิดล้อมทางเศรษฐกิจ หมายถึง การดำเนินการของรัฐหนึ่งเพื่อจำกัดหรือขัดขวางการค้าระหว่างประเทศเป้าหมายกับโลกภายนอก โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างแรงกดดัน บ่อนทำลายเสถียรภาพหรือจำกัดศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของอีกฝ่าย โดยไม่ต้องใช้กำลังทหารโดยตรง

มาตรการเช่นนี้สามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภทหลัก ได้แก่ 1) การปิดล้อมทางทะเล 2) การปิดล้อมทางบก 3) การปิดล้อมทางการเงิน และ 4) การคว่ำบาตรทางการค้า

ในบริบทของความขัดแย้งระหว่างประเทศยุคใหม่ การปิดล้อมทางเศรษฐกิจได้วิวัฒนาการจากมาตรการทางการค้าธรรมดา ไปสู่เครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ที่รัฐสามารถใช้ควบคุม ปราบบังคับ หรือตอบโต้พฤติกรรมของรัฐเป้าหมายโดยไม่จำเป็นต้องเข้าสู่สงครามหรือการปะทะโดยตรง ความสามารถในการบั่นทอนขีดความสามารถของฝ่ายตรงข้ามโดยไม่ต้องใช้อาวุธรุนแรง ทำให้กลยุทธ์เช่นนี้เป็นที่นิยมอย่างมากในยุคที่ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐมีความซับซ้อน และความเสียหายเชิงโครงสร้างสามารถเกิดขึ้นได้จาก “แรงกดดันที่ไม่ปรากฏเป็นรูปธรรม”

การปิดล้อมทางเศรษฐกิจจึงไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อการค้าหรือการเงินเท่านั้น หากยังอาจสร้างผลกระทบในระดับมหภาค ทั้งต่ออัตราเงินเฟ้อ เสถียรภาพของค่าเงิน ความเชื่อมั่นของนักลงทุน และความสามารถในการนำเข้าสินค้าอุปโภคบริโภค รวมถึงการผลิตเชิงอุตสาหกรรมในประเทศเป้าหมาย โดยไม่จำเป็นต้องใช้อาวุธหรือกองกำลัง

ในทางกลับกัน รัฐผู้ใช้มาตรการเองก็ต้องเผชิญกับผลกระทบแฝง เช่น การถูกมองว่าละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศ ความเสียหายต่อห่วงโซ่อุปทานโลก และความตึงเครียดในระบบเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย นอกจากนี้ การปิดล้อมที่ยืดเยื้อโดยไร้ผลอาจสะท้อนถึงความล้มเหลวของกลไกทางการทูต และทำให้มาตรการดังกล่าวกลายเป็นภาระมากกว่าทางออก **“การเข้าใจกลไกของการปิดล้อมทางเศรษฐกิจในระดับโครงสร้าง”** จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับรัฐที่ต้องการใช้มาตรการเหล่านี้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การออกแบบมาตรการต้องตั้งอยู่บนฐานของเป้าหมายที่ชัดเจน การประเมินผลกระทบอย่างรอบด้าน และการเปิดช่องทางทางการทูตควบคู่ไปกับการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจ เพื่อป้องกันมิให้สถานการณ์ลุกลามจนกลายเป็นความขัดแย้งที่ควบคุมไม่ได้

กรณีศึกษาในระดับโลกหลายกรณีช่วยขยายความเข้าใจนี้ กรณีเบอร์ลิน (1948–1949) เป็นตัวอย่างคลาสสิกของการปิดล้อมทางบก โดยสหภาพโซเวียตพยายามตัดเส้นทางสู่เบอร์ลินตะวันตกเพื่อบีบให้ชาติตะวันตกถอนกำลัง สหรัฐฯ และพันธมิตรตอบโต้ด้วย **“Berlin Airlift”** หรือการลำเลียงสินค้าทางอากาศกว่า 270,000 ตัน ขนส่งเสบียง การตอบโต้ทางเศรษฐกิจและมนุษยธรรมโดยไม่ใช้กำลัง

กรณีอิหร่าน แสดงให้เห็นถึงการคว่ำบาตรเชิงโครงสร้างที่ยาวนานและซับซ้อน โดยเริ่มตั้งแต่ปี 2006 ผ่านการตัดออกจากระบบการเงินโลกและการจำกัดการส่งออกน้ำมัน ส่งผลให้เศรษฐกิจอิหร่านหดตัว เงินเฟ้อพุ่งสูง และในที่สุดรัฐต้องกลับเข้าสู่โต๊ะเจรจา แม้มาตรการจะไม่ยุติโครงการนิวเคลียร์ได้โดยทันที แต่ก็สร้างแรงกดดันต่อเสถียรภาพของรัฐอย่างต่อเนื่อง

กรณีรัสเซียภายหลังการรุกรานยูเครนในปี 2022 แสดงให้เห็นถึงการคว่ำบาตรในระดับโลกอย่างเข้มข้น ทั้งในมิติการเงิน เทคโนโลยี และการค้าระหว่างประเทศ ผลกระทบที่เกิดขึ้น ได้แก่ GDP ที่หดตัว การถอนตัวของบริษัทข้ามชาติ และการหยุดชะงักของตลาดทุน เป็นภาพสะท้อนของผลกระทบทางเศรษฐกิจที่ส่งผลเป็นวงกว้างทั่วทั้งภูมิภาค

กรณีลิทัวเนีย แม้จะไม่ใช้มาตรการที่ประกาศอย่างเป็นทางการ แต่จีนได้จำกัดการค้ากับ ลิทัวเนียหลังจากลิทัวเนียให้ไต้หวันเปิดสำนักงานผู้แทนในนาม “ไต้หวัน” ส่งผลกระทบต่อห่วงโซ่อุปทาน ในภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ และนำไปสู่การแทรกแซงจากสหภาพยุโรป ผ่านกระบวนการของ WTO กรณีกาตาร์ แสดงให้เห็นว่าแม้ประเทศจะถูกปิดล้อมโดยเพื่อนบ้านในอ่าว เปอร์เซียตั้งแต่ปี 2017 แต่ก็สามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วผ่านการพึ่งพาพันธมิตรใหม่ เช่น ตุรกีและ อิหร่าน กรณีนี้เน้นย้ำว่าประเทศที่มีเครือข่ายทางการทูตและเศรษฐกิจที่หลากหลายสามารถต้านทานแรง กดดันภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรณีเกาหลีเหนือ เป็นตัวอย่างของการคว่ำบาตรอย่างเป็นระบบผ่านกลไกขององค์การ สหประชาชาติ ตั้งแต่การห้ามส่งออกถ่านหินจนถึงการควบคุมการนำเข้าน้ำมัน แม้รัฐจะประสบภาวะขาดแคลน แต่ยังสามารถประคองอำนาจผ่านกลไกนอกระบบ เช่น การใช้คริปโต การลักลอบค้าอาวุธ และ ปฏิบัติการแฮกข้อมูล

บทสรุปเชิงเปรียบเทียบของกรณีศึกษาทั้งหกแสดงให้เห็นว่า “การปิดล้อมทางเศรษฐกิจ” ได้ กลายเป็นเครื่องมือสงครามเชิงยุทธศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสามารถบรรลุเป้าหมายด้านความมั่นคง และการเมืองระหว่างประเทศได้ แม้จะไม่มีการใช้กำลังโดยตรง มาตรการเหล่านี้มีตั้งแต่การตัดออกจาก ระบบการเงินโลก เช่น SWIFT ไปจนถึงการกดดันบริษัทข้ามชาติให้ยุติความสัมพันธ์ทางการค้า

กรณีศึกษา: การปิดล้อมเศรษฐกิจชายแดนไทย-กัมพูชา มูลค่าการค้าชายแดนไทย-กัมพูชา ในปี 2567 อยู่ที่ประมาณ 174,530 ล้านบาท โดยด่านอรัญประเทศ คลองใหญ่ และจันทบุรีมีส่วน รวมกันเกิน 90% ของมูลค่าทั้งหมด

เหตุการณ์การปิดด่าน ตั้งแต่กลางปี 2566 เป็นต้นมา ไทยได้ปิดด่านบางแห่งเป็นระยะ โดย เหตุผลด้านความมั่นคงและความจำเป็นในการจัดระเบียบแรงงานและสินค้าผิดกฎหมาย ซึ่งในทาง ยุทธศาสตร์ถูกมองว่าเป็น “การกดดันทางเศรษฐกิจ” ต่อกัมพูชาในประเด็นทุนสีเทา การฟอกเงิน และ อาชญากรรมข้ามชาติ

ผลกระทบเชิงเศรษฐกิจ ต่อพื้นที่ชายแดน: ผู้ประกอบการรายย่อยสูญเสียรายได้ทันที การจ้างงานลดลง และราคาสินค้าเพิ่มขึ้น **ต่อเศรษฐกิจภาพใหญ่:** ทำให้มูลค่าการค้าชายแดนลดลงกว่า 80-90% ในบางช่วง **ต่ออำนาจต่อรอง:** ไทยสามารถใช้สถานะประเทศคู่ค้าหลักเพื่อสร้างแรงกดดันเชิงนโยบายต่อกัมพูชาโดยไม่ต้องใช้มาตรการทางทหาร

วิเคราะห์เปรียบเทียบ กรณีชายแดนไทย-กัมพูชา อาจไม่มีความรุนแรงระดับเดียวกับตัวอย่างข้างต้น แต่สะท้อน “แนวโน้มการใช้อำนาจเศรษฐกิจเพื่อจุดประสงค์ด้านความมั่นคง” ในลักษณะเดียวกัน โดยเฉพาะการใช้ด้านการค้าเป็นเครื่องมือกดดันให้กัมพูชาร่วมมือจัดการปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ ทุนสีเทา และกิจกรรมที่กระทบต่ออธิปไตยของไทย

วิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์ของการปิดล้อมทางเศรษฐกิจในบริบทไทย-กัมพูชา

1. เอกภาพในการแก้ไขปัญหา จากการจัดการแบบแยกส่วน สู่การบัญชาการแบบบูรณาการ หนึ่งในอุปสรรคสำคัญของการใช้นโยบายปิดล้อมทางเศรษฐกิจคือความไม่เป็นเอกภาพระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในด้านความมั่นคง การพาณิชย์ การทูต และการควบคุมชายแดน ปัญหานี้ส่งผลให้การดำเนินยุทธศาสตร์ขาดความต่อเนื่อง และอาจเกิดความขัดแย้งหรือซ้ำซ้อนของนโยบาย รัฐบาลไทยควร

พิจารณาจัดตั้ง “ศูนย์บัญชาการร่วมด้านความมั่นคงเศรษฐกิจชายแดน” ซึ่งรวมศูนย์อำนาจการวิเคราะห์วางแผน และประเมินผลในโครงสร้างเดียวกัน เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ฐานข้อมูลและเป้าหมายยุทธศาสตร์ร่วมกัน ไม่ใช่แค่แก้ปัญหาเฉพาะหน้า แต่รวมถึงการปรับระบบความร่วมมือระยะยาวระหว่างหน่วยงานภายในและภายนอกประเทศ

2. End State ที่ประเทศไทยต้องการเห็น ชายแดนมั่นคง ระบบโปร่งใส และความสัมพันธ์ไม่ถูกทำลาย เป้าหมายปลายทาง (End State) ของไทยในกรณีนี้ ไม่ควรจำกัดอยู่ที่การหยุดยั้งการกระทำของกัมพูชาในระยะสั้น แต่ต้องมุ่งสู่การสร้างระบบชายแดนที่ปลอดภัย โปร่งใส และอยู่ภายใต้กติกาที่ยอมรับร่วมกัน จุดสิ้นสุดที่ประเทศไทยควรไปให้ถึง คือ การมีข้อตกลงความร่วมมืออย่างเป็นทางการในการต่อต้านทุนสีเทา การฟอกเงิน และอาชญากรรมข้ามชาติ โดยมีการกำกับติดตามที่ชัดเจน พร้อมทั้งการฟื้นฟูความสัมพันธ์ทวิภาคีบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วม ไม่ใช่การยอมจำนนต่อแรงกดดันฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

3. การเลือก “รุก” หรือ “รับ” กับขีดจำกัดความเสียหาย ในบริบทสงครามลูกผสม การตัดสินใจเชิงยุทธศาสตร์ว่าจะ “รุก” หรือ “รับ” ต้องพิจารณาจากระดับความเสียหายที่ประเทศสามารถแบกรับได้ จุดยืนเชิงรุกของไทยในการปิดด่านการค้าอาจสร้างแรงกดดันต่อฝ่ายตรงข้ามได้ในระยะหนึ่ง แต่

หากไม่มีมาตรการเยียวยาและประเมินผลกระทบอย่างรอบด้าน ก็อาจย้อนกลับมากระทบเสถียรภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของตนเองเช่นกัน ประเทศไทยจึงควรกำหนด “เกณฑ์ความเสียหายที่ยอมรับได้” เช่น การสูญเสียรายได้ชายแดนไม่เกิน 15% ต่อปี และต้องไม่กระทบต่อโครงสร้างเศรษฐกิจหรืออัตราจ้างงานในระยะยาว

4. จุดใช้มาตรการทางทหาร เฉียบพลัน เฉพาะกิจ และสุดท้ายเท่านั้น การใช้กำลังทหารควรเป็นมาตรการขั้นสุดท้ายภายใต้เงื่อนไขเฉพาะ เช่น การบุกรุกชายแดนโดยกลุ่มติดอาวุธ การสนับสนุนอาชญากรรมข้ามชาติแบบเป็นระบบ หรือการคุกคามต่ออธิปไตยโดยตรงจากรัฐเพื่อนบ้าน ภายใต้สถานการณ์ปกติ กำลังทหารควรถูกใช้ในลักษณะ “presence” หรือการแสดงศักยภาพเพื่อยับยั้ง (deterrence) ไม่ใช่การปะทะ หากใช้โดยไม่ประเมินผลกระทบระยะยาว อาจบานปลายไปสู่การยกระดับความขัดแย้ง ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งการทูตและเศรษฐกิจ

5. เงื่อนไขการยุติปฏิบัติการ ต้องชัด ตรงเป้า และประเมินได้ เพื่อให้การปิดล้อมทางเศรษฐกิจ มีความชอบธรรมและน่าเชื่อถือ ประเทศไทยควรกำหนดเงื่อนไขที่ชัดเจนในการยุติยุทธการ เช่น การที่กัมพูชาแสดงความร่วมมือในการปราบปรามทุนสีเทา การยอมรับระบบตรวจสอบร่วม หรือการเข้าร่วมกลไกระหว่างประเทศในการจัดการกับกิจกรรมผิดกฎหมาย หากไม่มี “จุดสิ้นสุดที่ชัดเจน” มาตรการปิดล้อมอาจกลายเป็น “การลากยาวที่กัดเซาะเสถียรภาพของตนเอง” มากกว่าจะส่งผลกระทบต่อฝ่ายตรงข้าม

6. พันธมิตรที่พร้อมสนับสนุนไทย ความร่วมมือคือพลังยุทธศาสตร์ ในโลกที่เชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน การดำเนินการทางเศรษฐกิจโดยลำพังอาจไม่เพียงพอ ประเทศไทยควรใช้กลไกของอาเซียนเพื่อสร้างแรงกดดันร่วม หรือจัดตั้งความร่วมมือเฉพาะกิจในการจัดการทุนผิดกฎหมายผ่าน UNODC, ASEAN-WEN หรือกลุ่มต่อต้านฟอกเงิน (FATF) นอกจากนี้ ไทยยังสามารถแสวงหาความร่วมมือจาก

พันธมิตรโลกตะวันตก เช่น สหรัฐฯ ญี่ปุ่น หรือสหภาพยุโรป ในด้านเทคโนโลยีการติดตามเงินทุน การ ฝึกอบรม หรือการช่วยเหลือป้องกันภัยกับรัฐที่เกี่ยวข้อง การไม่โดดเดี่ยวตัวเองในเวทีโลกคือกุญแจสู่ชัยชนะทางยุทธศาสตร์ในสงครามไร้รูปแบบ

กรณีไทย-กัมพูชาสะท้อนให้เห็นว่า “การปิดล้อมทางเศรษฐกิจ” ได้กลายเป็นเครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์ที่รัฐสามารถใช้ในบริบททวิภาคีโดยไม่จำเป็นต้องประกาศอย่างเป็นทางการว่าเป็นการคว่ำบาตร แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นในเชิงเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคง มีน้ำหนักไม่ต่างจากสงครามในรูปแบบใหม่ที่ใช้อาวุธได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ ช่องทางการค้า และการควบคุมเงินทุนเพื่อป้องกันการเจรจาทางการทูต แม้จะไร้อาวุธ แต่ความเสียหายกลับรุนแรง เช่น การขาดแคลนอาหาร ยา พลังงาน และรายได้ในประเทศเป้าหมาย ดังที่เห็นในกรณีอิรักหรือคิวบา ขณะเดียวกันประเทศผู้ใช้มาตรการเองก็อาจได้รับผลกระทบย้อนกลับจากการสะดุดของห่วงโซ่อุปทาน ความไม่มั่นคงทางพลังงาน และแรงต้านจากประชาชน ดังเช่นที่เกิดขึ้นในวิกฤตรัสเซีย-ยูเครน ในบริบทของสงครามลูกผสมและสงครามไร้รูปแบบ การปิดล้อมทางเศรษฐกิจจึงเป็น “ยุทธศาสตร์การรบ” ที่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตมนุษย์ไม่ต่างจากอาวุธจริง และจำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาคมโลกจะต้องกำหนดกรอบคุณธรรมในการใช้มาตรการเหล่านี้อย่างรับผิดชอบ

พ.อ.หญิง นवलสมร จรวงษ์

อจ.กก.วทบ.

แหล่งอ้างอิง

1. กระทรวงการต่างประเทศ. (2565). *บทวิเคราะห์นโยบายการคว่ำบาตรระหว่างประเทศกับผลกระทบต่อไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักเศรษฐกิจระหว่างประเทศ.
2. สงครามลูกผสมเป็นแนวคิดที่รวมเครื่องมือทางทหารและไม่ใช้ทหาร เช่น เศรษฐกิจและไซเบอร์ เพื่อสร้างแรงกดดันในหลายมิติ (Andersson & Racz, 2016)
3. ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2564). *รายงานระบบเศรษฐกิจและการเงินระหว่างประเทศ ไตรมาส 4 ปี 2564*. สืบค้นจาก <https://www.bot.or.th>
4. สำนักงานคณะกรรมการความมั่นคงแห่งชาติ. (2566). *รายงานความมั่นคงแห่งชาติ: ยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจและการต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: สำนักยุทธศาสตร์ความมั่นคง.
5. หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ. (2566, 10 สิงหาคม). *ผลกระทบจากการปิดด่านชายแดนไทย-กัมพูชา: มุมมองของภาคธุรกิจชายแดน*. สืบค้นจาก <https://www.thansettakij.com>